

Bron: Ellen de Bruin, *Onder het ijs*. Amsterdam, Prometheus, 2018.

<https://books.google.nl/books?id=IWZGDwAAQBAJ&printsec=frontcover&hl=nl#v=onepage&q&f=false>

Als haar hoogleraar plotseling sterft, moet de jonge, onervaren geologe Bas Fretz in een onderzoeksschip de Noordelijke IJszee op om klimaatonderzoek te doen. Ze heeft liefdesverdriet en is bezorgd over de kat die ze thuis heeft achtergelaten. En het onderzoek is ook nog eens omstreken: de wetenschappers gaan voor het eerst in het ongerepte Noordpoolgebied in de zeebodem boren, op zoek naar fossielen die meer over de geschiedenis van het klimaat op aarde vertellen.

Als ze het dekbed over haar hoofd trekt, en daarbovenop haar donkerblauwe pooljas een beetje plat probeert te krijgen, en dan niet te veel beweegt, zodat de boel niet verschuift, sluit ze het licht net genoeg buiten om te kunnen slapen. In principe. Ze had haar huisarts om slaappillen gevraagd. Maar hij had haar laten kiezen: óf je krijgt Scopoderm mee, óf een slaapmiddel – niet allebei, want die dingen werken op elkaar in. Wat géén keuze is, natuurlijk, voor iemand die al zeeziek wordt in de tram en die een maand op een oceaan wil gaan varen.

Bas voelt aan het ronde pleistertje achter haar oor. Dat mag niet van de bijsluiter, je moet er afblijven, anders kan de scopolamine gaan lekken; misschien krijg je het aan je vingers en het is nogal een heftig stofje, dus dan moet je weer oppassen waar die vingers verder nog komen. Maar ach, zij komt amper nog ergens met haar vingers de laatste tijd.

Scopolamine is een medicijn tegen zeeziekte, een anti-emeticum. Op zich een geweldig woord: een neutrale, zakelijke term voor iets wat projectielbraken moet tegengaan, het soort lawineachtige overgeven uit tekenfilms en stripverhalen. Ze hoopt dat het werkt. Ze draagt de pleister nu een dag, en van enige slaperigheid, een ‘zeer vaak voorkomende bijwerking, bij meer dan 1 op de 10 personen’, heeft ze helaas nog niks gemerkt. Ze hoopt dat de aangekondigde hallucinaties ‘bij meer dan 1 op de 10.000 personen’ ook wegblijven. Alsof die er nog bij zouden passen, in haar hoofd. Maar ja, je weet nooit wat je hersenen voor je verzinnen, meer dan afwachten kun je wat dat betreft niet doen.

G. Reve, *De avonden*. Amsterdam, Bezige Bij, 1947.

<https://www.nrc.nl/nieuws/2015/12/29/lezen-luisteren-en-kijken-hoofdstuk-negen-van-de-avonden-a1405361>

Het zijn de laatste tien dagen in 1946 in het leven van de Amsterdamse kantoorclerk Frits van Egters, hoofdpersoon van dit boek. Frits deelt graag weetjes, en zijn vrienden ook.

‘Wisten jullie,’ vroeg opeens Hoogkamp, ‘dat ze soms, als ze mensen opgraven, dat ze dan in een heel andere houding gevonden worden dan waarin ze zijn begraven? Die schijndood zijn geweest?’ ‘Is dat waar?’ vroeg Jaap. ‘Ja zeker,’ vervolgde Hoogkamp, ‘het zijn er niet één op de honderd, dat niet, maar het komt voor.’ ‘Uit jou word ik niet wijs,’ dacht Frits. Hij keek naar Joosje en Bep, die al enige tijd, zonder zich te bewegen, zaten te luisteren. ‘Ik kan me niet voorstellen,’ zei hij, ‘dat zoiets in deze tijd nog voorkomt.’ ‘Het kan zich voordoen bij elektrische ongevallen,’ zei Hoogkamp. ‘Dan kan het zijn, dat geen levensfuncties meer waarneembaar zijn. Ook niet met de stetoskoop. Maar als ze vijf uur lang kunstmatige ademhaling geven, hebben ze soms het leven er weer in.’ ‘Ik heb het in de gaten,’ zei Jaap, ‘als ze het maar vier uur doen, dan gaat hij voor dood het doosje in. Dat lijkt me aardig, om beneden wakker te worden. Waar ben ik? Is er niemand thuis?’ ‘Een gezellige avond,’ zei Bep. ‘Hij heeft het altijd over hetzelfde,’ zei Joosje.

‘Er zijn veel mensen,’ ging Hoogkamp voort, ‘die willen, dat er een mesje door hun hart gestoken wordt, als ze dood zijn. Zo bang zijn ze daarvoor. Er zijn wel lijken opgegraven, die helemaal dubbelgevouwen lagen. Of op de knieën. Hadden zich schrap gezet tegen de deksel.’

‘Onbegonnen werk,’ zei Frits. ‘Waar gaat dit heen?’ dacht hij, ‘veel erger, dan ik had kunnen verwachten.’ ‘Kunnen ze dat dan na zoveel jaren nog zien?’ vroeg hij. ‘Na veertig, vijftig jaren?’ ‘Na twintig jaar,’ zei Jaap. ‘Als het geen eigen graf is, met koopakte, dan word je na twintig jaar weer naar boven gehaald.’ ‘Dan zijn je botten toch ook allang leeg gerot, niet?’ vroeg Frits.

‘Als er niets bizonders met de grond is, wel,’ zei Hoogkamp. ‘Maar je hebt die zonderlinge kerkhoven in Friesland, en die gewelven, waar ze niet verrotten.’ ‘Mummies worden ze daar,’ zei Jaap. ‘Nee, niet altijd,’ ging Hoogkamp verder, ‘je hebt twee manieren. Je hebt kleigraven, die luchtdicht zijn. Daarin gebeurt met het lijk bijna niets. Hoogstens een beetje gisting. In die kelders is het weer anders. De ontbindingsgassen zouden kunnen ontwijken, maar er zit iets in de atmosfeer, een of ander aardgas, dat bederf verhindert. De doden drogen uit, maar ze verrotten niet.’

Ze zwegen. ‘Moet je dan weer terug naar de aula van de begraafplaats?’ vroeg Frits aan Jaap. ‘Of kan je dan gaan waarheen je wil?’ ‘Nee,’ zei Jaap, ‘naar het sterfhuis. Daar beginnen dan de ruzies.’ ‘Was er ruzie?’ vroeg Frits. ‘Nee, er was niks om ruzie om te maken,’ antwoordde Jaap. ‘Nee, dit keer was er geen ruzie. Met mijn oom, verleden jaar, ook niet. Maar ze waren wel klaar om te beginnen. Als er wat geweest was. We hadden een oom en iedereen dacht, dat die nog iets had. Dus: ja oom, dag oom en komt u nog eens aan, oom. Toen hij doodging, was er net genoeg om hem te begraven. En een paar vieze, afgezogen pijpen. Dag oom.’

‘Jullie zijn wel gezellig vanavond,’ zei Bep. ‘Waar is hij aan gestorven, je grootvader?’ vroeg Frits. ‘Aan verbloeding van binnen. Die darmen waren helemaal rot,’ antwoordde Jaap. ‘En die oom?’ ‘Die oom? Aan de suiker.’

‘Voorwaarts,’ dacht Frits, ‘er doorheen.’ ‘Maar dat is een heel interessante ziekte,’ zei hij. ‘De mensen, die daaraan doodgaan, zijn helemaal opgeblazen van het water. Een en al sap. En als ze dood zijn, springt het weefsel stuk en loopt het er uit. Dat moet een

ontzettende stank zijn. Ik hoorde laatst, dat ze een dode vrouw – suikerziekte – die moesten ze van drie hoog de trap af dragen. Een nauwe trap. En de kist was lek. Soms takelen ze ook wel, heb ik gehoord, maar dat lijkt me een gek gezicht.’ ‘Onderuit,’ zei Jaap, ‘verhuizingen door geheel Europa.’

‘Houden jullie alsjeblieft eens op,’ zei Joosje. ‘We konden wel weer eens een sigaret opsteken,’ zei Jaap. Hij haalde zijn zakje shag te voorschijn en begon te draaien. ‘Jij een?’ vroeg hij Frits. ‘Nee,’ antwoordde deze, ‘ik heb zelf.’ Hij haalde zijn doos te voorschijn. Jaap presenteerde Joosje en Bep en Frits draaide Hoogkamp een sigaret.

‘We hebben dus de kanker en de suikerziekte gehad,’ zei Frits. ‘De olifantsziekte, dat is mooi,’ zei Jaap. ‘Dan zit je op je eigen ballen, als op een poef. Het zal je toch gebeuren.’ Frits schoot in een hoge, gillende lach, verslikte zich in een trek rook en hoestte. ‘Weet je, wat we nog niet behandeld hebben, of in ieder geval alleen oppervlakkig?’ vroeg hij, naar Bep en Joosje kijkend, die niet hadden meegelachen, ‘de vliegende tering.’ ‘Nu ga ik misschien te ver,’ dacht hij. ‘Te ver. Het is bijna half tien.’

Jaap wenkte hem, wees op Hoogkamp, zonder dat deze het zag en schudde het hoofd. Hij spelde op de lippen een paar woorden. ‘Ziek,’ las Frits uit een ervan. ‘Ziek,’ dacht hij, ‘ziek. Ik moet iets doen, iets zeggen. Het moet uitgewist.’ ‘Niet de gevaarlijke, maar de onsmakelijke ziekten zijn het ergste voor de omgeving,’ vervolgde hij. ‘Geloof jij niet? De kaas van difteritis in de mondholte.’ ‘Hou nou op,’ zei Joosje, ‘jullie zijn helemaal niet leuk.’ ‘Weet je, wat ook erg is?’ zei Jaap, zich de handen wrijvend, ‘het genabbi.’ ‘Het genabbi?’ vroeg Frits, ‘wil je wel geloven, dat ik daar nog nooit van heb gehoord?’ ‘Dat is,’ zei Jaap, ‘dan gaan je ogen aldoor met een knal open en dicht en dan spatten er heel fijne bloeddruppeltjes rond.’ ‘O,’ zei Frits lachend, ‘is het dat.’